

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	22 ก.พ. 2554	20	7160	5

ย้อนรอยกองทัพบ เงี้ยว...บุกลำปาง

หลัง

จากที่พะกาหม่องได้นำพวกกบฏชาวเงี้ยวหลายร้อยคน
เข้าปล้นเมืองแพร่เมื่อรุ่งเช้าของวันที่ 25 กรกฎาคม
ร.ศ.121 (พ.ศ.2445) ในครั้งนั้นพะกาหม่องได้พาพรรค
พวกเข้าปล้นเอาเงินจากคลังจังหวัดแพร่และยึดเมืองแพร่ไว้ได้ จาก
นั้นจึงได้แบ่งทัพออกเป็นสองกอง กองหนึ่งให้สลาไปจายยกทัพไป
ตั้งด่านอยู่ที่เขาพลึง เขตรอยต่อระหว่างจังหวัดแพร่และอุตรดิตถ์
ส่วนพะกาหม่องรีบนำทัพมุ่งหน้าสู่เมืองลำปางและเชียงใหม่เพื่อจะ
ยึดเมือง

เมื่อพะกาหม่องนำทัพเงี้ยวมาถึง
เมืองลำปาง กองตำรวจจากเมืองลำปางได้
ต่อสู้ขัดขวางโดยการนำของเจ้าหลวงเมือง
ลำปาง จนทำให้พะกาหม่องไม่สามารถเข้า
ตีเมืองลำปางได้ ขณะเดียวกันที่เมือง
เชียงใหม่ก็ได้มีการเตรียมการป้องกันบ้าน

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	22 ก.พ. 2554	20	7160	5

เมืองเอาไว้อย่างหนาแน่น เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ได้สั่งให้ปิดประตูเมืองทุกแห่ง โดยใช้ท่อนซุงและเสาไม้ขนาดใหญ่ปักลงในหลุมขวางประตูเมืองไว้ แล้วเอาดินถมระหว่างเสาที่ปักจนเต็ม

ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากพระเจ้าอินทวโรธ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่สมัยนั้นให้ทำหน้าที่รักษาประตูเมืองได้แก่

กองกลางมีพระยาเลขาพิจิตร ผู้ช่วยเจ้าราชสัมพันธ์วงศ์ (เจ้าธรรมลังกา)

กองรักษาประตูท่าแพชั้นนอก มีพระยาแสนหลวงราชนายกเสนี (อินคำ ประทุมทิพย์) บิดาของพระทวีประศาสน์ อดีตประธานสภาจังหวัดเชียงใหม่

กองประตูขัวก้อม มีพระยาสามล้านหรือพระคุณากร (เมืองทิพย์มณฑล)

กองรักษาประตูหายยา มีเจ้าบุรีรัตน์ (เจ้าน้อยแก้ว)

กองรักษาประตูช้างเผือก มีเจ้าอุตรการโกศล (หนานแก้ววงศ์)

กองรักษาประตูสวนดอก มีเจ้าทักษิณนิเกตน์ (มหายศ)

กองรักษาประตูแสนปรง (สวนปรง) มีพระยาจำบ้านโยนคราช (ก้อนแก้วอินทวิวัฒน์)

กองรักษาประตูระแกง มีเจ้าราช

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	22 ก.พ. 2554	20	7160	5

บุตร (คำตือ) บุตรเจ้าอุปราชนุทวงศ์

กองรักษาประตูท่าแพชั้นใน มีเจ้าสุริยวงศ์ (คำตัน สิโรต)
เมื่อพวกกบฏเงี้ยวสามารถยึดเมืองแพร่ได้แล่นั้น ผู้
พิพากษาศาลจังหวัดแพร่และครอบครัวได้หลบหนีจากบ้านพัก
ของท่านไปถึงบ้านแม่ต้าและได้โทรศัพท์ไปยังเมืองลำปางเพื่อขอ
ความช่วยเหลือ จากนั้นทางจังหวัดลำปางได้โทรเลขไปกราบววย
บังคับมณฑลให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบ
ก็ได้ทรงแต่งตั้งให้พระยาสุรศักดิ์มนตรีเป็นแม่ทัพยกกำลังขึ้นมา
ปราบกบฏเงี้ยว

วันต่อมาพวกกบฏเงี้ยวได้จับตัวพระยาไชยบูรณ์ ข้าหลวง
ประจำเมืองแพร่และนำไปประหารที่หมู่บ้านร่องกาศ ซึ่งปรากฏ
อยู่ในคำขอเรื่องเงี้ยวปล้นเมืองแพร่ของท่านศรีวิไชย (ไจ้) ตอน

“...จักเกาะก้อนไถ่ เรื่องจลาจล มีหลายกว่า
คน ใจร้ายท่งกล้า พ้อมกันเบ้นใจร สักคนคำข้า(มา)
บ่ท่วเวลาตอบแล้ว ผมจักชี้แจ้ง แจ้งความที่แก้ว
ไบบาดบั่วเนวลาย พระท่าหม่องนั้น ดีหนึ่งแคนหมาย
สลาไปจ่าย รองทาบหัวหน้า กันรอดกอดถึง วันดี
ชาวห้า กรกฎาแม่บ่ดีด เอกะสปี ราวีล่งลัด ร้อย
ชาวเอ็ดได้ปอดดี เวลายามเจ้า สหรังษี บ่ตันรุ่งดี
หมองสีหม่นส่า พวกจลาจล โยนยานว้างเข้า ยังหอ
ดีเซาโรงพัก...”

(ส่วนหนึ่งของคำขอ เรื่องเงี้ยวปล้น เมืองแพร่ แต่ง
โดยท่านศรีวิไชย (ไจ้) จันทกวีเอกแห่งเวียงโกศัย)

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	22 ก.พ. 2554	20	7160	5

หนึ่งว่า "...มีคนหนึ่งเหย จ้อมันไต่ตื้อ มาสูบเอามือท่านท้าว ถึงเขตด้าวนาเฟื่อง หนทักขณะ ฝ่ายได้จ้ายเกียง ประมาณไก่เวียงสามปันว่าได้..."

ขณะเดียวกันนั้นนายร้อยเอก เอช.มาร์ค เยนเซน ชาวเดนมาร์กซึ่งเดินทางเข้ามาเป็นครูฝึกตำรวจในเมืองแพร่ ได้ร่วมกับนายตำรวจยศร้อยโทและพลตำรวจอีก 54 นายซึ่งทราบข่าวได้เดินทางจากเชียงใหม่ไปถึงลำปาง ครั้นถึงวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2445 พวกกบฏเงี้ยวจึงได้เข้าล้อมเมืองลำปาง ข้าราชการที่เป็นคนภาคกลางต่างพากันหลบหนีออกจากตัวเมืองไปหมดสิ้น เพราะทราบดีว่าพวกกบฏเงี้ยวต้องการจะข้าราชการคนไทยภาคกลางเท่านั้น

นายร้อยเอกเยนเซน ได้อาสาบัญชาการรบได้สังหารพวกเงี้ยวล้มตายเป็นจำนวนมาก ตัวพะก่าหม่องหัวหน้าพวกกบฏเงี้ยวก็ถูกกระสุนปืนเสียชีวิตในเวลาต่อมา

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	22 ก.พ. 2554	20	7 160	5

หลังจากที่พะกำหม่องถูกยิงเสียชีวิตแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งพระทัยที่จะพระราชทานยศนายพันตรีและเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎไทย ชั้นที่ 3 และเงินรางวัลอีกจำนวน 1 หมื่นบาทให้แก่นายร้อยเอกเย็นเสน แต่เป็นที่น่าเสียใจเมื่อนายร้อยเอกเย็นเสน ถูกพวกกบฏเงี้ยวลอบสังหารเสียชีวิตที่เมืองพะเยา

อย่างไรก็ตามท่านก็ยังได้พระราชทานรางวัลความดีความชอบครั้งนี้ แก่มารดาของนายร้อยเอกเย็นเสน ซึ่งอยู่ที่ประเทศเดนมาร์ก ปีละ 3,000 บาท ตลอดชีวิตของท่าน

เอกสารประกอบ

บุญเสริม สัตราภัย "ลานนาไทยในอดีต" 2522

"ปล้นเมืองแพร่" อสท.ฉบับที่ 4 พ.ย.2535

จักรพงษ์ คำบุญเรือง

jakpong@chiangmainews.co.th